

Privata säkerhetsföretag

Våldet som handelsvara

Abstract

This essay tries, in different levels, to explain and create a deeper understanding for the phenomena “private security companies”. By using Mary Kaldors theory about new wars, I will come to the conclusion that the insecurity that these wars create is an important part in understanding the emergence of a security need that these private security companies can provide. Later I investigate and explain how the neoliberal privatization policy that is spreading through the world today has laid ground for development of the private security industry. When I have answered these questions I analyze how the private security companies can affect the state, war and peace both positively and negatively. The effect of the private security companies to the state, war and peace, is that they risk undermining democracy, but provide a quick way to intervene in conflicts. The companies can offer effective personnel but at the same time drain the states from these skilled personnel. The conclusion is that there are both advantages and disadvantages coming with the use of private security companies.

Nyckelord: privata militära företag, nya krig, privatisering av våld, säkerhetsbehov, privata säkerhetsföretag

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte, Frågeställning och Problemformulering	1
1.2	Metod och Teori	2
2	Krigets privatisering och dess förändring	4
2.1	Krigets förändring.....	4
2.2	Privatisering och globalisering	5
3	Privata Säkerhetsföretag.....	7
3.1	Definition av begreppet privata säkerhetsföretag.....	7
3.2	Strukturen inom de privata säkerhetsföretagen	8
3.3	Kan de nya krigen och den allmänna privatiseringen förklara uppkomsten av privata säkerhetsföretag?	9
4	Positiva konsekvenser med användandet av privata säkerhetsföretag.....	13
4.1	Staten	13
4.1.1	Komma runt demokratiska hinder	13
4.1.2	Ökad effektivitet.....	14
4.2	Kriget.....	15
4.2.1	Ökad förmåga att interвенера	15
4.2.2	Effektiv personal.....	16
4.3	Freden	17
4.3.1	Upprättande av säkerhet	17
4.3.2	Ökad säkerhet för NGO:s	17
5	Negativa konsekvenser med användandet av privata säkerhetsföretag	19
5.1	Staten	19
5.1.1	Demokratisk urholkning.....	19
5.1.2	Minskad statlig kontroll och makt.....	20
5.1.3	Brain drain	20
5.2	Kriget.....	21
5.2.1	Brister i samarbetet mellan militär och privata säkerhetsföretag	21
5.2.2	Låg pålitlighet och professionalism.....	22
5.2.3	Juridisk oklarhet	22
5.3	Freden	23

5.3.1	Säkerhet för vissa.....	23
5.3.2	Tillfällig säkerhet.....	24
5.3.3	Försvårar fredsbyggande med NGO:s	25
6	Avslutande reflektioner	26
7	Referenser	27

1 Inledning

När kriget i Irak bröt ut år 2003 och rapporteringen från kriget gick på högvarv så började medierna intressera sig mer och mer för en ny form av företag och dess personal. Detta gällde de privata säkerhetsföretagen, de verkade komma från ingenstans och helt plötsligt var de cirka 20 000 aktiva personer anställda av olika former av säkerhetsföretag (Avant, 2006A: 507). Dessa företag dök naturligtvis inte upp från ingenstans utan de hade varit aktiva i flera konflikter de senare decennierna, dock aldrig i så stor skala och i ett krig som det rapporteras så intensivt ifrån. I samband med vissa kontroversiella händelser till exempel övergreppen i fångelset Abu Ghraib och flera dödsskjutningar där privata säkerhetsföretag var inblandade, så ökade diskussionerna kring dessa och vilka lagar de stod under (Avant, 2006A:508).

De privata säkerhetsföretagen har under de senaste tjugo åren varit en viktig del av konflikter, deras roll ser inte ut att minska utan tvärt om. Speciellt om man ser på att den förväntade inkomsten bland dessa företag förväntas stiga från 100 miljarder dollar år 2000 till 202 miljarder dollar år 2010 (Leander, 2005: 610). Det är alltså tydligt att de privata säkerhetsföretagen är här för att stanna och kommer antagligen under lång tid framöver vara en viktig del av konflikter.

1.1 Syfte, Frågeställning och Problemformulering

Syftet med min uppsats är att undersöka vad för negativa och positiva konsekvenser uppkomsten av privata säkerhetsföretag får för staten, freden och kriget. För att förstå hur de privata säkerhetsföretagen påverkar dessa områden så måste man även förstå hur och varför dessa har uppkommit och hur de är uppbyggda. Detta blir därför det första jag kommer redogöra för och efter det kommer jag att gå vidare och försöka besvara min huvudfråga.

För att undersöka hur de privata säkerhetsföretag har kunnat uppstå anser jag att det är viktigt att förstå två olika delar av företagets uppkomst, dessa delar är dels var behovet och efterfrågan av en sådan tjänst kommer ifrån, och dels hur uppkomsten av dem har möjlig gjorts.

Hur har privata säkerhetsföretag och efterfrågan av deras tjänster kunnat uppstå?

. Efter att ha klargjort hur dessa företag har kunnat uppstå så ämnar jag att besvara min huvudfråga om vad dess uppkomst får för konsekvenser.
Min huvudfråga är:

Vad kan man se för nackdelar respektive fördelar för staten, freden och kriget till följd av de privata säkerhetsföretagens uppkomst?

Att jag valt att undersöka vad för konsekvenser de privata säkerhetsföretagen får för kriget och freden beror på att det är inom dessa miljöer och områden som de framförallt verkar och därför måste de även påverka dessa.

Eftersom de privata säkerhetsföretagen arbetar inom en sektor som tidigare har varit monopoliserad av staten, så måste de tveklöst även påverka staten och dess roll som våldsutövare.

Att jag valt att undersöka både de negativa och positiva konsekvenserna som användandet av privata säkerhetsföretag kan föra med sig beror på dels att jag upptäckte att mycket av litteraturen kring ämnet antingen var starkt för eller starkt emot företagen. Det är naturligtvis så att uppkomsten av de privata säkerhetsföretagen för med sig både bra och dåliga saker, dock är det viktigt att ställa dessa mot varandra för att efter det se vilken sida som väger över den andra.

1.2 Metod och Teori

För att kunna besvara min huvudfråga kring de privata säkerhetsföretagens påverkan på staten, kriget och freden så anser jag att det även är viktigt att förstå hur dessa företag har kunnat uppstå. Eftersom privata säkerhetsföretag är en företagsgrupp som säljer säkerhetstjänster som tidigare har varit en uppgift som traditionellt varit kopplad till staten så verkar uppkomsten höra samman med en statlig tillbakagång. Att det finns en marknad för dessa företag måste också tyda på att det finns en ökad efterfråga efter säkerhet. Dessa två faktorer, dels en tillbakagång av staten och dels ett ökat säkerhetsbehov, fick mig att tänka på Mary Kaldors bok "Nya och gamla krig" och hennes teori om de nya krigens uppkomst och dess konsekvenser. Jag har valt att undersöka om uppkomsten av de nya krigerna kan vara en del av förklaringen till varför privata säkerhetsföretag har kunnat uppstå. Denna teori beskriver även en förändring i kriget som framförallt varit tydlig sen det kalla krigets slut, då även användningen av privata säkerhetsföretag eskalerade samtidigt som användningen av dessa är något som kan ses som en förändring i själva sättet att föra krig på, så är det intressant att undersöka det kausala sambandet mellan dessa. För att förklara detta använder jag mig av en teorikonsumerande forskningsdesign där det empiriska fallet privata säkerhetsföretag står i centrum och där jag använder mig av Mary Kaldors teori om nya krig för att försöka förklara uppkomsten av privata säkerhetsföretag.

I boken "Metodpraktikan" så förklaras teorikonsumerande undersökningar som ett sätt att "prova huruvida en given faktor ger en tillfredställande förklaring

till varför det blev som det blev i just det undersökta fallet” (Esaiasson et.al, 2007: 100). I linje med den teorikonsumerande forskningsdesignen så strävar jag inte efter att kunna generalisera eller applicera mina resultat på något annat fall än det jag undersöker.

Min uppsats kommer att undersöka fenomenet privata säkerhetsföretag i stort. Jag kommer dock att exemplifiera med olika empiriska exempel.

I det fjärde och femte kapitlet i min uppsats kommer jag att förklara vad för konsekvenser uppkomsten av de privata säkerhetsföretagen får för staten, kriget och freden. Att förklara vad för konsekvenser ett undersökt fenomen får kan benämnas som en ”effektanalys”, detta då man undersöker vad för effekter ett fenomen får (Teorell, Svensson , 2007: 27).

Genom att exemplifiera med empiriska exempel så vill jag ge en större förståelse för de olika konsekvenserna som uppkomsten av de privata säkerhetsföretagen kan få. Att jag valt att jämföra de positiva och negativa konsekvenserna beror framför allt på att jag anser att det är genom att ställa dessa mot varandra som man kan komma fram till vilken som väger över den andra. Detta är dock en subjektiv fråga som jag inte ämnar besvara, dock så kommer jag i slutet på uppsatsen ge min egna syn på detta.

I min uppsats kommer jag att avgränsa mig till att undersöka de privata säkerhetsföretagen som agerar inom en konflikt eller i ett post-konfliktuellt samhälle och alltså inte de som agerar inom ett stabilt och fredligt område. Geografiskt blir därför de områden jag har som exempel på i mitt resonemang framförallt Afrika och Irak, detta eftersom Irak är ett område där de privata säkerhetsföretagen har spelat en stor roll sedan 2003 och är ett aktuellt område, Afrika eftersom privata säkerhetsföretag har haft en väldig påverkan och varit en viktig aktör inom vissa konflikter där, inte minst på 1990-talet. Tidsmässigt så berör denna uppsats tidsperioden från det kalla krigets slut och fram till idag, detta eftersom det är framförallt sedan 1990-talets början som de privata säkerhetsföretagen har uppkommit och fått en allt större roll.

Att finna material om privata säkerhetsföretag visade sig vara svårare än vad jag trott. Ämnet känns aktuellt och det verkar även finnas ett stort medialt intresse för de privata säkerhetsföretagen, inte minst sedan Irak krigets start 2003. Det material jag har hittat har varit rätt likt varandra, olika forskare som skriver om ämnet refererar ofta till samma författare och varandra. Likheten i olika forskares referens listor kan ses som ett tecken på bristande material inom området. Eftersom de privata säkerhetsföretagen är omslutna med en stor portion hemlighetsmakeri och inte gärna pratar i detalj om sin verksamhet, så verkar hela forskningsområdet kring privata säkerhetsföretag ha bristande tillgång till primärmaterial, denna brist på primärmaterial är även påtaglig i min uppsats. För att komplettera för det bristande primärmaterial så används inte sällan tidningsartiklar som källor till mer precisa uppgifter eller händelser, detta är även något som jag fått göra i min uppsats.

2 Krigets privatisering och dess förändring

2.1 Krigets förändring

Under de senaste decennierna men framförallt sedan det kalla krigets slut har man kunnat se en förändring i krigets grundläggande struktur. Tidigare var kriget ett fenomen som utspelades och konstruerades av centraliserade, hierarkiskt styrda, territoriella nationalstater (Kaldor, 1999: 23). Kriget var framförallt kopplat till olika staters politiska intressen. Våldshandlingar och krig utspelades mellan stater, ibland i olika koalitioner och ibland i block, men aktörerna inom dessa var stater (Kaldor, 1999: 24-25).

De nya krigen har enligt Kaldor sin grund i de irreguljära, informella krigen under 1900-talets andra hälft, exempelvis gerillakrig. Dessa la grunden till ett nytt sätt att socialt organisera våld genom icke-statliga aktörer (Kaldor, 1999: 40). Dessa aktörer kan exempelvis vara krigsherrar, organiserade brottsliga nätverk, olika former av gäng, terrorister och rebeller (Wulf, 2005: 2). Mängden aktörerna i ett krig leder till att skillnaden mellan vad som är militärt våld eller kriminellt våld blir svår att se och denna skillnad suddas delvis ut (Wulf, 2005: 7). De nya krigens uppkomst skedde i samband med det kalla krigets slut och har kunnat utvecklas framförallt på grund av att stater har sammanlänkats politiskt, ekonomiskt, kulturellt och militärt (Kaldor, 1999: 11).

Kaldor menar att de nya krigen inte bara har förändrat vilka aktörer som är involverade i krig utan även krigets mål, metod och finansiering. Målet med krig har förändrats från att ha varit ideologiska och nationalistiska till att bli identitetsbaserade, där t.ex. olika marginaliserade minoritetsgrupper slåss för sin identitet, detta både på lokal och global nivå. (Kaldor, 1999: 14-15). De medel som krig utkämpas med har förändrats från att ha karaktäriserats av stora sammanstötningar mellan arméer till att på olika sätt skapa hat och rädsla gentemot andra identitetsgrupper. Till skillnad från tidigare krig, som framförallt drabbade stridande aktörer, drabbar de nya krigen framförallt civila, vilket också ofta är målet (Kaldor, 1999: 16; Wulf, 2005: 4). Denna form av våld, som speciellt drabbar civila, kan utövas med samma intensitet oavsett om det är fred eller krig, vilket leder till att gränsen mellan krig och fred blir vag (Duffield, 2001: 188).

Krigsfinansiering har också förändrats, statens tidigare finansiering av krig har bytts ut mot plundring, svartbörshandel, handel med narkotika, vapen, olja, diamanter och stöd från utomstående privata aktörer. Detta kan bidra till bildandet av en skuggekonomi som enbart kan upprätthållas och fortleva genom fortsatta oroligheter. Detta bidrar till att kriget både direkt och indirekt blir en viktig del av människors inkomst (Kaldor, 1999: 17). Genom att kriget kan vara ett sätt att överleva och försörja sig på blir även krigets fortgång en del av målet inom det nya kriget.

Ett nytt krig av detta slag kan drabba ett område när statens legitimitet, autonomi och våldsmonopol urholkas, detta dels uppifrån genom transnationella militära förbindelser och dels underifrån genom en privatisering av statsfunktioner (Kaldor, 1999: 12-13). Eftersom de nya krigens identitetsbaserade karaktär spär på motsättningarna mellan olika grupper så skapas en stor osäkerhet som kan bli kvar i ett område trots att kriget formellt har tagit slut (Duffield, 2001: 189). Men eftersom statsapparaten inte kan garantera sina medborgares säkerhet på grund av statens urholkning så fyller andra privata aktörer detta säkerhetsbehov vilket leder till en neråtgående spiral och staten legitimitet försvagas än mer.

2.2 Privatisering och globalisering

Förändringen av statens roll, som är en av orsakerna till att de nya krigen kunnat uppstå, är ett globalt fenomen som tog sin start på 1970-talet då den statliga hierarkin avtog till fördel för icke-territoriella flerparts nätverk som integrerar stater med till exempel internationella organisationer, företag och NGO:s (Duffield, 2001: 11). Samtidigt som internationella relationer har gått från att ha varit en statscentrerad angelägenhet till ett nätverksbaserat fenomen med både statliga, icke-statliga och privata aktörer så har också kriget förändrats i samma riktning (Duffield, 2001: 13). Förändringen av vilka aktörer som är involverade i olika former av internationellt samarbete kan ses ha sin grund i den globala liberaliseringen som uppmuntrar gränsöverskridande globala - lokala samarbeten mellan både statliga och privata aktörer. Duffield menar att denna struktur bidrar till skapandet av en liberal fred men även skapandet av ett "liberalt krig" som bygger på samma principer som freden med ett gränsöverskridande samarbete och en ökning av privata aktörer (Duffield, 2001: 45-46). Duffield menar att den världsövergripande politiken sedan 1980-talet karaktäriseras av komplexa band mellan statliga och icke-statliga aktörer samt av en internationalisering, privatisering och en liberalisering av marknaden, vilket dels lett till en global gränsöverskridande handel och även till att privata aktörer och frivilligorganisationer har tagit över tidigare statsfunktioner så som allmännyttan (Duffield, 2001: 48-49). Den globala liberalisering och marknadens övertagande av tidigare statsfunktioner kan ses på flera nivåer inom olika samhällen, dels genom gränsöverskridande företag och handel, dels företags övertagande av olika statliga företag och funktioner till exempel utbildning, sjukvård, fängelser och infrastruktur. Privatiseringen och internationaliseringen sträcker sig idag nästan in

i alla delar av samhället och då även inom säkerhetssektorn och kriget. Denna förändring utesluter dock inte staten som en beslutsfattande aktör. Den förändrar dock statens sätt att driva igenom sin politik. Staten försöker numera uppnå sina politiska mål genom att indirekt vägleda decentraliserade nätverk (Rosén, 2008: 81).

3 Privata Säkerhetsföretag

3.1 Definition av begreppet privata säkerhetsföretag

Inom litteraturen brukar de olika privata säkerhetsaktörerna antingen benämnas som ”private military companies” (privata militärföretag) eller som ”private security companies” (privata säkerhetsföretag). Skillnaden mellan dessa två typer av privata aktörer är ofta otydlig och svårdefinierad. En skillnad mellan dessa är att de privata militära företagen kan te sig mer offensiva i sitt handlande och de privata säkerhetsföretagens uppdrag är av ett mer defensivt slag. Caroline Holmqvist menar dock att denna differentiering kan ses som vilseledande då dessa företags uppdrag dels kan skifta väldigt snabbt dels att de hela tiden tar nya tidsbestämda kontrakt som kan skilja sig mycket åt (Holmqvist, 2005: 5). Jag kommer inte att göra någon skillnad mellan dessa två typer av aktörer utan kommer att benämna dessa som privata säkerhetsföretag, detta dels på grund av att jag delar Holmqvists åsikt och dels på grund av att jag inte ämnar undersöka privatiseringen av specifika funktioner inom dessa företag utan snarare en undersökning gällande de företag som på olika sätt har tagit över tidigare statliga funktioner inom en konflikt och då framförallt säkerheten.

För att definiera begreppet privata säkerhetsföretag, så måste man förstå att som allt annat kan det vara svårt att redogöra för en allomfattande definition, detta eftersom deras struktur och tillvägagångssätt kan skiljas mycket åt mellan företagen men även skifta snabbt inom företagen mellan olika uppdrag. Det finns dock vissa speciella karaktärsdrag som utmärker privata säkerhetsföretag. Privata säkerhetsföretag skulle kunna definieras som multinationella företag som agerar över staters gränser och kontrakteras för att på olika sätt skapa säkerhet. Kontrakten är tidsbegränsade och kortsiktiga, deras arbetsplats är ofta i områden där staten misslyckas med att upprätthålla säkerheten. Det som skiljer privata säkerhetsföretag från andra företag är framförallt tjänsterna de kan tillgodose sina kunder med. Dessa tjänster är uppdrag som staten tidigare har haft ansvar för men som har privatiserats. Strukturen på företaget i form av ledning och personal skiljer sig inte från andra företag.

3.2 Strukturen inom de privata säkerhetsföretagen

För att förstå hur de privata säkerhetsaktörerna har uppstått och fungerar kommer jag här att redogöra för deras uppbyggnad och struktur.

Den nutida internationella privata säkerhetsindustrin tog sin form i början av 1990-talet (Holmqvist, 2005: 2). De privata säkerhetsföretagens är ofta uppbyggda på samma sätt som traditionella företag som inte är aktiva i säkerhetsbranschen. Vissa av dem fungerar som multinationella företag, vissa är aktiebolag och vissa har stora reklamkampanjer (Leander, 2005: 608). Dessa företag har ofta skapats i utvecklade och starka stater och har där sitt högkvarter och det är även där som huvudpersonerna inom företaget är anställda, dock så är de oftast aktiva och används i svaga stater (Holmqvist, 2005: 10, 23).

Om man generaliserar hur de privata säkerhetsföretagens inre struktur ser ut kan man se att de ofta saknar en fast infrastruktur, vilket kan vara en av orsakerna till deras stora rörlighet och förmåga att operera med kort varsel i konflikter. De har ofta få fast anställda utan använder sig istället av stora databaser med uppgifter om personer som kan vara passande för ett specifikt uppdrag. Dessa databaser delas ofta mellan de olika företagen. De som hyrs in att arbeta för företagen är ofta före detta militärer eller personer med stridserfarenhet vilket leder till att företagen inte själva behöver spendera någon större tid eller pengar på att utbilda sina anställda, även detta bidrar till att öka företagets flexibilitet och rörlighet (Holmqvist, 2005:6). Något som också är vanligt är att de privata säkerhetsföretagen rekryterar personal från fattiga konflikthärjade länder, dels på grund av att de på så sätt kan pressa ner lönerna men även på grund av det finns ett överskott på militärpersonal i dessa områden. Detta visar även på de privata säkerhetsföretagens transnationella struktur (Holmqvist, 2005: 29; Avant, 2006B: 331). Dock så är det även vanligt att före detta elitsoldater från utvecklade länder rekryteras dessa besitter en stor kunskap och är ofta högt meriterade (Kwok, 2002: 35). Eftersom dessa företag ofta betalar sina anställda en betydligt högre lön än vad statliga militärer gör så blir de attraktiva för militärer och individer som är villiga att medverka i en konflikt mot betalning (Holmqvist, 2005: 29). På grund av att de privata säkerhetsföretagen anställer före detta militärer, så rekryteras även människor med en suspekt bakgrund, till exempel gamla Pinochet sympatisörer. Dessa personer lockas till dessa företag eftersom deras ordinarie arméer och därmed arbetsplats har upplösts vilket bidrar till ett överflöd av arbetslösa individer med militär erfarenhet vilka då blir lätta att anställa (Holmqvist, 2005: 29).

De privata säkerhetsföretagen fungerar genom att sälja sina tjänster till olika aktörer. Dessa kan till exempel vara stater, NGO:s, olika former av företag så som medier eller oljeföretag, hjälporganisationer eller olika internationella organisationer så som FN (Holmqvist, 2005: 6). Tjänsterna de säljer skiljer sig mycket från kontrakt till kontrakt men kan innefatta träning av militärer eller poliser, militärt stöd i strid, militära tips, brottsbekämpning, säkerhet, underrättelsearbete, kommunikation, logistik med mera (Holmqvist, 2005: 4-5). Som exempel kan man se att de privata säkerhetsföretagens uppdrag i Irak består

bland annat av att skydda specifika personer, tillgodose stridande trupper med materiel och att träna poliser och militärer (Holmqvist, 2005: 24), men även att underhålla, ladda och ha hand om avancerade vapensystem (Singer, 2005)

De privata säkerhetsföretagen kan dock vara svåra att kartlägga exakt på grund av att de är omslutna av hel del hemlighetsmakeri. Exakta siffror på hur många av dessa företag som är aktiva i världen idag går inte att få fram, men man vet att det är en enorm sektor med hundratals aktiva företag runt om i världen och som har en omsättning på närmare 100 miljarder dollar (Holmqvist, 2005: 7). Samtidigt vet man att deras inblandning i konflikter hela tiden verkar öka, mellan 1950-1989 var privata säkerhetsföretag inblandade i 15 konflikter, mellan 1990-2000 var de aktiva i ungefär 80 (Rosén, 2008: 79).

3.3 Kan de nya krigen och den allmänna privatiseringen förklara uppkomsten av privata säkerhetsföretag?

För att ta reda på hur de privata säkerhetsföretagens har uppkommit så kommer jag att undersöka två saker, dels vad som har möjliggjort dess har uppkomst och dels vad för behov de tillgodoser och hur detta behov av privata säkerhetsaktörer har kunnat uppstå.

Skapandet av behovet av privata säkerhetsföretag och uppkomsten av tjänsten privat säkerhet, brukar kopplas till framför allt tre förändringar i världen:

- *Demilitariseringen efter kalla krigets slut och en allmän minskning av nationella militärer, som har lett till ett överskott både av personal och militär utrustning*
- *Minskat stöd och inblandning från rika till fattiga/svaga stater och en ökning av fattigdom, har lett till en ytterligare försvagning och oförmåga av dessa stater att kontrollera och styra sitt territorium vilket har lett till en förändring inom kriget och med den en ökad osäkerhet.*
- *En global politisk privatisering som bidragit till en privatisering och "outsourcing" av traditionellt statliga funktioner och därmed en minskning av statens inflytande*

(Holmqvist, 2005: 2; Rosén, 2008: 78-80; Duffield, 2001: 66; Singer, 2005; Spearin, 2008: 363)

Inom dessa tre delar av uppkomsten av privata säkerhetsföretag så berör den första den rent praktiska möjligheten för företagen att kunna uppstå genom att det finns en marknad på arbetskraft att anställa till denna sorts yrke. Exempelvis har USA minskat sina aktiva trupper med 1,5 miljoner sedan 1991 (Bianco et. Al, 2003). Denna minskning kan delvis förklaras med synen på att världen skulle bli

säkrare efter det kalla krigets slut (Avant, 2006B: 329). Den andra delen kan kopplas till uppkomsten av *behovet* av privata säkerhetsföretag. Den tredje delen förklarar hur det har skapats ett system som möjliggör överförandet av viktiga statsfunktioner från staten till privata företag. Kan man då koppla uppkomsten av behovet av privata säkerhetsföretag till krigets förändring?

Om man ser till hur kriget har förändrats och utvecklats till vad som Mary Kaldor benämner som de nya krigen och ser på detta krigs struktur då det gäller mål, finansiering och metod, så vill jag undersöka om det går att se en koppling mellan dessa tre förändringarna inom kriget och uppkomsten av en efterfråga på säkerhet och därigenom på privata säkerhetsföretag.

Den förändrade bilden av ett krig där målet med kriget har blivit mer identitetsbaserat med flera olika minoritetsgrupper som slåss emot varandra, metoden att bekämpa motparten genom att skapa rädsla och hat och våldet drabbar framförallt civila (Kaldor, 1999: 14-16). På grund av att finansieringen av kriget och försörjningen av de inblandade är starkt beroende av en skuggeekonomi som skapas genom kriget, så leder detta till att kriget blir djupt rotat i samhället både på ett ekonomiskt plan och en på identitetsbaserad nivå (Kaldor, 1999: 17). Denna sorts krig kan uppstå på grund av en fallande legitimitet och allmän försvagning av staten, men denna sorts krig bidrar också till att ytterligare försvaga staten (Kaldor, 1999: 12-13). Det direkta våldet i kriget är ofta lågintensivt och fördelat inom olika mindre områden, men eftersom osäkerhetens uppkomst är central i krigets metod samtidigt som staten inte kan tillgodose folkets säkerhetsbehov, så skapas ett säkerhetsvakuum. Detta säkerhetsvakuum som statens försvagning har bidragit till, öppnar upp för andra aktörer att tillgodose säkerhetsbehovet. Dessa aktörer kan vara olika stridande lokala milisgrupper men även privata säkerhetsföretag. Dessa kan då hyras in för att ersätta de funktioner som staten tidigare hade (Holmqvist, 2005: 11; Wulf, 2005: 6).

De nya krigen bidrar alltså till att eskalera undermineringen av statens legitimitet och allmänt försvaga denna. Med en försvagad stat blir det svårare för denna att tillgodose folkets säkerhetsbehov. Ett sätt att kompensera för statens bristande möjlighet att tillgodose säkerhetsbehovet kan vara att kontraktera privata säkerhetsföretag som då fyller detta tomrum.

Detta kan ses i till exempel Sydafrika där det råder en stor brist på säkerhet vilket möjliggör att ett stort antal privata säkerhetsföretag är aktiva och har sin bas inom landet. Holmqvist beskriver hur cirka 2800 företag [sic] är aktiva i Sydafrika och att de privata aktörerna är fler än poliser (Holmqvist, 2005: 11).

Ett annat exempel på hur krigets förändring har lett till ett ökat antal privata säkerhetsaktörer är kriget i Irak. Invasionen 2003 var ett mer eller mindre traditionellt anfallskrig där olika stater krigade mot varandra med hjälp av sina konventionella trupper, dock med viss hjälp av privata säkerhetsföretag. När den Irakiska regimen var störtad så utvecklades kriget till vad som på många sätt kan karaktäriseras som ett nytt krig och osäkerheten som följer med ett sådant ökade. Med detta ökade även antalet privata säkerhetsföretag, som fyllde det tomrum av

säkerhet som den misslyckade staten lämnat (Avant, 2006A: 507-508; Avant, 2006B: 329-330).

Privatiseringen av våldet, i form av de privata säkerhetsföretagen, fyller alltså ett säkerhetsbehov som kan uppstå när staten försvagas och inte har någon möjlighet att garantera säkerhet för sin befolkning.

De nya krigen skapar inte bara en direkt marknad för privata säkerhetsföretag inom det drabbade området där säkerhetsbehovet är stort, utan de skapar också en marknad för utomstående parter.

För en demokratisk stat så kan det vara svårt att hos sin befolkning berättiga en intervention i en tredje stat. Dessa kan då använda sig av privata säkerhetsföretag som ombud för att intervensera i en sådan konflikt, detta utan att varken riskera att få opinion emot sig eller att riskera egna dödsoffer (Duffield, 2001: 70). På så sätt skapar dessa krig en marknad för privata säkerhetsföretag även bland de stater som inte är direkt involverade i konflikten men som av olika anledningar vill intervensera i den. Bristande säkerhet är något som till exempel hjälporganisationer och diverse NGO:s också drabbas av, speciellt i ett krig där en rad olika grupperingar slåss och där metoden är att föra denna kamp mot civila. Detta har lett till att även hjälporganisationer och NGO:s har blivit ett vanligare mål inom konflikter vilket i sin tur leder till ett ökat behov av säkerhet som har kunnat tillgodoses av de privata säkerhetsföretagen, detta genom direkt beskydd eller träning (Holmqvist, 2005: 19).

Om behovet av dessa företags tjänster har uppstått på grund av en ökad osäkerhet och en försvagning av staten, så är frågan då vad som gjort det möjligt att dessa tjänster har kunnat bli tillgängliga från första början?

De privata säkerhetsföretagens tjänster består i att tillgodose deras kunders säkerhetsbehov. Denna tjänst har tidigare staten huvudsakligen tillgodosett befolkningen med, men under de senare krigen så har man kunnat se en förändring av detta och de har karaktäriseras av en rubbning av statens våldsmonopol (Wulf, 2005: 4). Denna rubbning av en uppgift som tidigare har varit central för staten är inte exceptionell för våldsanvändning utan berör alla statliga funktioner. Denna förändring där uppgifter flyttas från staten till privata aktörer kan kopplas till den nyliberala politiken som har förts sedan början på 1980-talet och detta karaktäriserar idag den politiska världen (Duffield, 2001: 49,66; Rosén, 2008: 80). Denna politik som karaktäriseras av privatisering, globalisering och en öppen marknad, har lagt grunden för att lägga ut statliga funktioner på privata och globala aktörer och då blir det en naturlig följd att även privatisera delar av statens våldsmonopol genom privata säkerhetsaktörer (Rosén, 2008: 80).

Inom kriget kan man se hur olika funktioner och uppgifter i större utsträckning läggs ut på privata entreprenörer. Dessa uppgifter kan vara att förse förband med vapen, militärutrustning och förnödenheter, bevakning och beskydd, utbildning eller till och med att strida (Duffield, 2001: 61-62). Att tillgodose tjänster till ett krig eller osäkra områden har alltså blivit en kommersiell marknad, där dessa tjänster säljs på en öppen marknad som vilken annan tjänst som helst. Att de privata säkerhetsföretagens tjänster är en tjänst som vilken annan är en bild som

även de privata säkerhetsföretagen själva försöker förmedla, vilket de också lyckats med då de har uppnått en viss acceptans som en internationell legitim aktör (Avant, 2006A, 510). Viljan att framstå som vilket företag som helst blir tydligt om man ser på upplägget på deras hemsidor (se exempelvis <http://www.dyn-intl.com/>, <http://www.blackwaterusa.com/>).

Eftersom dessa tjänster har blivit en del av en kommersiell marknad så fungerar de även på det viset. Företagen ämnar få kontrakt och producera en vinst och behöver då uppdragsgivare. Detta leder till att sökandet efter osäkerhet och konflikt har blivit ekonomiskt gynnsamt (Wulf, 2005: 5).

Sammanfattningsvis kan man säga att de privata säkerhetsföretagen och våldets privatisering har kunnat uppstå på grund av statens minskade roll och en privatisering av dess funktioner. Samtidigt kan marginaliseringen av staten bidra till uppkomsten av de nya krigen och den osäkerhet som följer med dessa och på så vis en privat säkerhetsmarknad.

4 Positiva konsekvenser med användandet av privata säkerhetsföretag

4.1 Staten

De privata säkerhetsföretagens arbete karaktäriseras av att de ersätter tidigare statliga uppgifter som staten av en eller annan anledning har valt att lägga ut på entreprenad. Detta kan föra med sig flera positiva konsekvenser och förenkla för staten.

4.1.1 Komma runt demokratiska hinder

En fördel för staten att använda sig av privata säkerhetsföretag är att det inom en stat, speciellt en med demokratiskt styrelseskick, så tar det lång tid att fatta beslut. Den byråkratiska processen är lång och det tar tid att besluta om att till exempel skicka fler soldater till ett område. På samma sätt kan det vara politiskt ohållbart att skicka fler trupper till en konflikt om opinionen är emot det. Ett sådant beslut skulle kunna leda till politiskt självmord. Detta kan dock, med hjälp av privata säkerhetsföretag, undvikas. Dessa kan operera i en konflikt eller agera som förstärkning och stöd för den statliga militären utan att denna blir dels en lång byråkratisk process eller politiskt påfrestande (Avant, 2006B: 331). Detta leder alltså till en ökad förmåga för staten att snabbt agera och fylla behov, detta görs då i och för sig inte direkt av staten utan genom ombud men statens politiska och militära mål kan på detta vis uppfyllas.

Ett exempel på detta är USA:s inblandning i Colombia där den amerikanska regeringen genom att hyra in privata säkerhetsföretag har lyckats kringgå de begränsningar av militär inblandning som kongressen har lagt fram och på så vis kan de genom ombud ändå försöka uppnå sitt mål att bekämpa drogtillverkningen (Singer, 2005). Ett annat exempel på detta är när USA och NATO intervenerade i Bosnien 1995. Den amerikanska armén var då begränsad av presidenten att max använda sig av 4300 reservister i konflikten. Detta kunde kringgåas av armén genom att hyra in privata säkerhetsföretag (Bianco et al, 2003).

Det blir även politiskt mindre påfrestande att skicka hyrd, privat personal på ett riskfyllt uppdrag jämfört med att skicka statens militärpersonal. Den egna statliga militära personalen har antingen rekryterats genom tvång, eller av egen vilja, i båda fallen så förväntas den statliga militären att slåss å landets vägnar och

kan ses som representanter för folket, nationen och dess intressen i konflikten. Det blir då svårt att motivera att skicka dessa soldater att intervensera i områden som folket inte vill, eller att skicka fler soldater till en konflikt som inte har opinionens stöd. Genom att skicka privata säkerhetsföretag till en konflikt vars inblandning opinionen ställer sig emot blir mindre kontroversiellt. Detta eftersom personalen inom dessa företag dels inte slåss för något högre mål, så som ideal eller nation, utan för egen vinning och pengar. Samtidigt kommer personalen inom dessa företag inte sällan från ett tredje land vilket då inte påverkar hemma opinionen lika mycket vid till exempel dödsfall (Avant, 2006B: 332, Duffield, 2001: 70).

Det stora antalet, av USA, anställda privata säkerhetsföretag i Irak är ett exempel på hur dessa företag kan göra det mindre politiskt riskabelt att militärt intervensera i en stat. Singer menar att det stora antalet privata aktörer i Irak fungerar som en politisk avlastning för den amerikanska regeringen. Singer beskriver också hur det utan det stora antalet privata säkerhetsföretag i området hade krävt antingen en ny rekrytering av amerikanska soldater eller att kalla in reservister, vilket antagligen hade varit otroligt politiskt påfrestande för Bush administrationen (Singer, 2005).

Att vissa funktioner som tidigare har varit statens ansvar nu läggs ut på andra aktörer behöver inte minska statens makt, utan kan göra den starkare. Detta eftersom staten genom privata säkerhetsföretag kan intervensera och försöka påverka i olika områden och konflikter i större utsträckning än tidigare. Detta leder till att staten på flera sätt och i större utsträckning kan realisera sin politik (Avant, 2006A: 510).

Detta kan vara ett tecken på att statens roll och makt fortfarande är viktig men förändrad. Istället för att använda sig av direkta medel för att påverka så görs detta genom nätverk av exempelvis privata företag (Duffield, 2001: 50).

4.1.2 Ökad effektivitet

Staten kan också direkt dra nytta av och utbildas av privata säkerhetsföretag genom att använda dem för att effektivisera sin egen militär, till exempel kan de träna upp poliser eller militärer relativt fort och på så vis bli en viktig del i förbättrandet av en stats möjlighet att upprätthålla sin auktoritet. Exempel på detta är Ungern och Saudiarabien som med hjälp av privata säkerhetsföretag kunde höja sin militära standard (Avant, 2006 A: 510-511).

En svag stat med låg legitimitet, bristande kontroll över sitt territorium och som inte lyckas tillgodose sin medborgares säkerhetsbehov kan ta hjälp av privata säkerhetsföretag för att utbilda sin militär och polis och på så vis effektivisera dessa. I flera afrikanska länder, där militären på flera sätt har ansetts vara ineffektiv, finns det flera exempel då privata säkerhetsföretag har använts för att öka effektiviteten. Till exempel så har ett företag hyrts in för att hjälpa till att träna upp Rwandas militär. Men det tydligaste exemplet är det amerikanska programmet "the African Crisis Response Initiative" (ACARI), detta program som senare bytt namn "The African Contingency Operations Training and

Assistance” (ACOTA), har som mål att träna upp afrikanska staters egna militär för att bli mer effektiv och kunna agera som fredsbyggare, vilket även har gjorts i ett flertal länder (<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/acri.htm>). Detta program har ett privat säkerhetsföretag haft hand om (Leander, 2005: 611). Sedan invasionen av Irak 2003 kan man se många exempel på hur privata säkerhetsföretag har blivit kontrakterade att träna upp den nya irakiska polisen och militären (Kwok, 2006: 34).

Alla dessa exempel visar på hur staten kan använda sig av privata säkerhetsföretag för att effektivisera sin militär och/eller polis och genom denna effektivisering kan möjligtvis hjälpa staten att få bättre kontroll på sitt territorium.

4.2 Kriget

4.2.1 Ökad förmåga att intervensera

En konsekvens som man kan koppla till uppkomsten av privata säkerhetsföretag är en förenklad process att intervensera i en konflikt. Detta gick jag närmre in på då jag redogjorde konsekvenser för staten. Detta påverkar dock, i allra högsta grad även kriget. Det kan ses påverka kriget positivt i den mening att man anser att det behövs en intervention för att få stopp på en konflikt eller till exempel ett folkmord. I en situation då en enskild utomstående stat eller det internationella samfundet ser det som politiskt riskabelt att intervensera och riskera sina egna soldater, kan användningen av ombud bidra till att ett företag intervenserar och bidrar på så sätt att skapa säkerhet för folket i konfliktområdet (Holmqvist, 2005: 3, 17). Den stat som är drabbad av en inre konflikt kan även använda sig av privata säkerhetsföretag som ett medel att kompensera för sin egen militärs brister och på så vis få övertaget i konflikten och möjligtvis påskynda en lösning av konflikten. Att en stat använder sig av privata säkerhetsföretag som en förstärkning av den egna militären och även integrerar dessa i sina konventionella styrkor och att dess strider tillsammans mot statens antagonister, har visat sig vara någorlunda effektivt i några konflikter. Ett annat sätt kan vara att en stat under ett krig hyr in privata säkerhetsföretag för att ta över olika militära uppgifter som inte är kopplade till direkt konfrontation med fienden och på så vis frigöra statens egna trupper från dessa uppgifter som då kan användas som stridande (Leander, 2005: 607). Exempel på när privata säkerhetsföretag har använts på detta sätt är i Angola där ett Sydafrikanskt företag hyrdes in för att ta över vissa områden som kontrollerades av rebellgrupper och ett år efter att företaget hade hyrts in skrevs ett fredsavtal (Leander, 2005: 608) (Heil, 2002 :295). Ett annat exempel på detta är då Sierra Leone hyrde in ett privat säkerhetsföretag 1995 med uppgift att strida

och slå ner en rebellgrupp, även detta lyckades (Leander, 2005: 608) (Heil, 2002:295).

Det kan alltså ses som att det är bättre att någon intervenerar i en svår konflikt än att ingen gör det.

4.2.2 Effektiv personal

Möjligheten för privata säkerhetsföretag att handplocka sin personal för specifika uppgifter kan göra dessa väldigt effektiva eftersom de kan anpassa den personal de hyr in utefter uppgiften som uppdraget kräver. Detta förenklas av de databaser som flera av företagen delar mellan varandra. Dessa faktorer bidrar till att de privata säkerhetsföretagen kan hyras för en specifik tidsperiod, snabbt komma dit och snabbt dra sig ur när uppdraget är löst eller kontraktet har gått ut (Avant, 2006b: 331-332). Detta leder till en effektivitet att lösa uppgifter som den statliga militären kan ha svårt att uppnå. Man kan se exempel på denna effektivitet i Irak där privata säkerhetsföretag, på väldigt kort tid, lyckades få fram tolkar (Avant, 2006b: 332). Det kan förenkla för den egna militären både vad det gäller tid och personal att man efterhand som situationer uppstår kan hyra in personal som är specialiserad för dessa situationer. En annan möjlighet som uppstår då militären hyr in privata säkerhetsföretag för att ta över vissa funktioner inom armén är att det kan effektivisera de uppgifter som både militären och de privata säkerhetsföretagen utför. Militärens uppgifter effektiviseras genom att personalen kan fokusera på de områdena som de är bäst lämpad för och de privata säkerhetsföretagens uppgifter effektiviseras genom att de tillhandahåller specialiserad personal.

Användandet av privata säkerhetsföretag i Bosnien är ett exempel på hur dessa har kunnat effektivisera militära uppgifter. Under tiden 1992-1997 så har det uppskattats att ett privat säkerhetsföretag genomförde sina uppgifter, med 6788 man och till en kostnad av 462 miljoner dollar, vilket enligt samma undersökning uppskattats att om den amerikanska armén själv skulle ha genomfört dessa uppgifter så skulle det ha krävts 8918 man till en kostnad av 638 miljoner dollar (Bianco et. al, 2003). Enligt dessa siffror kan man alltså se att både antalet personal och dess kostnad ser ut att sjunka med hjälp av privata säkerhetsföretag. Detta kan bero dels på att dessa kan använda sig av personal från låglöneländer och dels på grund av att deras personal kan ha en stor specialisering inom dess arbetsområde och på så sätt minska antalet personal.

4.3 Freden

4.3.1 Upprättande av säkerhet

De privata säkerhetsföretagen kan bidra till att det från allra första början kan bli en fred eller någon form av säkerhet. Detta då stater eller det internationella samfundet inte vill intervensera i ett område och använder sig då av det ombud som säkerhetsföretag kan fungera som (Holmqvist, 2005: 3). De kan alltså fylla ett tomrum och fungera som fredsbevarare då stater av olika anledningar inte vill göra detta själva. Men eftersom det inte är en lätt sak att bygga fred så krävs det ofta en multilateral inbladning för att legitimera användningen av privata säkerhetsföretag och för att ett sådant fredsbevarande uppdrag ska lyckas (Holmqvist, 2005: 19). Samtidigt kan man anse att det är ointressant vem som hjälper till att bygga freden bara någon gör det och om det är en utomstående stat som gör detta eller ett utomstående företag kan de kanske i ett akut läge kvitta. Under folkorden i Rwanda då det internationella samfundet stod handlingsförlamat inför katastrofen som tornade upp sig framför dess ögon, så ansågs det av många parter att något var tvunget att göras, samtidigt så fanns det en motvilja att skicka egna trupper som kunde stoppa det som skedde. Om det hade hyrts in privata säkerhetsföretag som skydd för civilbefolkningen så hade detta kanske varit en aktör som hade kunnat förbättra situationen (Leander, 2005: 607).

Då det i ett post-konfliktuellt samhälle inte sällan är så att staten är försvagad och därför bristfällig i sin förmåga att skydda den egna befolkningen, så kan ett privat säkerhetsföretag hyras in och stötta staten i dess strävan att skapa säkerhet. Det är diskutabelt om detta är en långsiktig lösning men det kan dock hjälpa under speciellt utsatta situationer. Att ett privat säkerhetsföretag hyrs in för att hjälpa staten med sitt upprättande av säkerhet eller fredsbyggande är, det tidigare nämnda, ACARI programmet ett exempel på.

4.3.2 Ökad säkerhet för NGO:s

I dagens fredsbyggandeprocess och säkerhetsbyggande så har olika hjälparbetare och NGO:s en stor roll. Deras roll kan vara allt från att förse behövande med medicinsk hjälp och mat, till att försöka överbrygga skillnader mellan olika grupper. Om de som arbetar inom sådana organisationer i ett post-konfliktuellt samhälle inte kan garanteras säkerhet så kan detta skapa begränsningar i dess möjlighet att utföra sitt arbete inom ett område. I vissa situationer har privata säkerhetsföretag kunnat skydda dessa arbetare, dels direkt i form av att dessa företag har personal på plats som skyddar dem och dels indirekt genom att träna upp personalen inom NGO:s att själva hantera säkerhetshot. Detta

kan bidra till att de trots säkerhetshot kan fortsätta sitt arbete (Holmqvist, 2005: 19). Säkerhetshotet mot hjälparbetare och NGO:s verkar också bara öka hela tiden och har gjort så speciellt sen det kalla krigets slut (Spearin, 2008: 367). I samband med den ökade utsattheten för NGO:s så ökar också behovet av att dessa skyddas så de kan utföra sina uppgifter. Detta speglas också i siffrorna att 25 % av de stora privata säkerhetsföretagen har eller har haft hjälparbetare som kunder (Spearin, 2008: 369). Se sidan 373

5 Negativa konsekvenser med användandet av privata säkerhetsföretag

5.1 Staten

Man kan även se flera negativa konsekvenser som drabbar staten på grund av de privata säkerhetsföretagens uppkomst. Av dessa negativa konsekvenser som kan drabba staten är vissa samma som de positiva fast skådade från en annan infallsvinkel.

5.1.1 Demokratisk urholkning

Den ökade användningen av privata säkerhetsföretag kan skapa framförallt två problem för en demokratisk stat. När en demokratisk stat använder sin egen militär står denna under statens makt och denna har i sin tur ett ansvar för folket och har ett intresse av att följa opinionen. De privata säkerhetsföretagen är inte uppbyggt på demokratiska grunder utan snarare står de till svars för sina aktieägare som är intresserade av så stor avkastning som möjligt (Holmqvist, 2005: 9). Detta får konsekvensen att det inte är röstmaximering som styr dessa företags handlande utan vinstmaximering. Det andra problemet som kan bidra till att underminera demokratin i en stat är att användandet av privata säkerhetsföretag kan underlätta användandet av våld. Om det lättare går att intervensera eller öka sin inblandning i en konflikt genom ombud samtidigt som man inte behöver ha samma lyhördhet gentemot opinionen så försvagar detta den återhållsamhet gentemot användandet av våld som är inbyggt i ett demokratiskt system. Denna återhållsamhet kan ses som en viktig orsak till att demokratier är mer fredliga gentemot varandra. Om denna återhållsamhet minskar eller försvinner så kan detta leda till att snabba och förhastade beslut tas vilket kan leda till en ökad sannolikhet att våld används (Avant, 2006 B: 341). Beslut gällande användandet av privata säkerhetsföretag blir också svåra att följa upp vilket leder till en svårighet att ställa ansvariga politiker till svars för sitt handlande. Detta minskar den politiska kostnaden för våldsanvändning vilket kan öka benägenheten att använda våld, eller i alla fall minska de politiska riskerna som annars kan vara koppad till våldsanvändning (Avant, 2006 B: 341) (Singer, 2005). Att gå runt olika demokratiska hinder genom användningen av privata säkerhetsföretag exemplifierades tidigare under rubriken fördelar för staten. Dessa exempel var hur

USA:s regering och militär lyckades kringgå olika begränsningar i Colombia och Bosnien. Detta lyckades genom användningen av privata säkerhetsföretag. Detta måste ses som tydliga exempel på att användandet av dessa företag kan kringgå demokratiska hinder mot våldsanvändning.

5.1.2 Minskad statlig kontroll och makt

En negativ konsekvens som kan drabba staten är att dess makt och inflytande kan minska på grund av användandet av privata säkerhetsföretag. Detta kan hända då det kan vara svårt för staten att kontrollera, förbjuda eller reglera de privata säkerhetsföretagen. Ett exempel på detta är när Sydafrika 1998 försökte begränsa och reglera dessa företag. Detta visade sig dock svårt eftersom efterfrågan och behovet av dessa företag var stort och ökande vilket ledde till att det fanns en stor möjlighet till att generera vinst inom denna bransch. Detta ledde till att de privata säkerhetsföretagen valde andra vägar för att kringgå dessa lagar, till exempel så riktade de sin verksamhet ut från det egna området och ut på den internationella marknaden. En annan konsekvens av förbud och regleringar av säkerhetsföretagen kan vara att dessa går underjord och blir en del av en svart marknad, vilket då leder till än större svårigheter för staten att kontrollera dessa (Avant, 2006 A: 510). Ett annat exempel på svårigheter för staten att kontrollera de privata säkerhetsföretagen är Irak. Exempelvis har landets regering sagt sig dra in tillståndet för Blackwater, ett amerikanskt säkerhetsföretag, att arbeta inom landet (Economist, 2007). Trots detta fick samma företag i början på 2008 ett nytt kontrakt att försvara amerikanska diplomater i Irak (Sydsvenskan 080405).

I samband med att privata säkerhetsföretag ökar och används i större utsträckning så minskar också statens förmåga att kontrollera och ha monopol över våldsanvändningen inom sitt territorium. Detta eftersom säkerhetsföretagen kan sälja sina tjänster till vilken aktör som helst, även icke-statliga. Exempelvis så har privata säkerhetsföretag sålt sina tjänster till rebellgrupper, drokarteller, minst två al-Qaeda grupper och 2004 blev ett säkerhetsföretag anklagat för att ha försökt störta styret i Ekvatorialguinea (Singer, 2005).

5.1.3 Brain drain

Att det uppstår en vana och ett mönster att lägga ut uppgifter på privata säkerhetsföretag kan bidra till att underminera den statliga militären. Detta genom att resurser läggs på korta kontrakt istället för att utbilda den egna militären långsiktigt. När inte den egna militären utbildas inom vissa områden på grund av att andra aktörer kan göra detta, leder detta till att den statliga militären kan tappa sin roll som den främsta aktören i en konflikt och på så sätt undermineras. Detta kan också slå tillbaka på de privata säkerhetsföretagens yrkeskunnande eftersom deras personal ofta har blivit utbildade inom den statliga militären (Avant, 2006 B: 340). Användningen av privata säkerhetsföretag kan minska viljan att utveckla

den konventionella militären, eftersom det kan vara lättare och billigare att hyra in företag som gör uppgifter istället för att förändra strukturer i militären. Detta riskerar att underminera militären och skapar då ett gap mellan vad statens utrikespolitiska mål är och vad den har för förmåga (Avant, 2006b: 340).

De som arbetar för de privata säkerhetsföretagen är ofta väldigt kvalificerade och har inte sällan tidigare varit anställda i den konventionella militärens specialförband, till exempel har många av de anställda inom de privata säkerhetsföretagen i Irak tidigare tillhört det amerikanska förbandet Navy SEAL (Kwok, 2006: 34). Men då de privata säkerhetsföretagen kan erbjuda mellan två till tio gånger högre lön än militären så lockas dessa lätt över till den privata marknaden vilket kan skapa "brain drain" inom den statliga militären. Samtidigt är dessa personers utbildning betald av statliga medel, men om de går över till den privata marknaden så gagnar det inte staten utan de privata säkerhetsföretagen (Singer, 2005) (Leander, 2005: 617). Det blir alltså som om staten betalar dubbelt, först betalar den för att utbilda soldater senare hyr de in samma och betalar de privata säkerhetsföretagen för tjänsten.

I en Economist artikel beskrivs hur många tillhörande det brittiska specialförbandet SAS som har gått över till den privata marknaden och det kan uppskattas att det finns fler före detta SAS soldater i Irak än vad det finns som slåss genom den konventionella militären (The Economist, 2004).

5.2 Kriget

5.2.1 Brister i samarbetet mellan militär och privata säkerhetsföretag

Ett rent praktiskt problem som kan uppstå under krig när privata säkerhetsföretag används, är att dessa kan ha ett annat tillvägagångssätt än konventionella militärer. Detta på ett strategiskt plan men även gällande frågor om vem som bestämmer och vem som har befälet över vem. Detta kan skapa stora problem då dessa ofta ska fungera integrerat (Holmqvist, 2005: 32; Avant, 2006b: 337). Det är inte helt ovanligt att säkerhetsföretagens personal klär sig i helt civila kläder vilket gör det svårt både för militären och för andra privata säkerhetsföretag att veta vem som är allierad och vem som är fiende. Detta har också resulterat i fall där säkerhetsföretagens anställda av misstag har blivit dödade (Holmqvist, 2005: 32).

Den konventionella militären och privata säkerhetsföretag har ofta bristfälligt samarbete och kommunikation, vilket kan leda till att de försvårar varandras arbete. Till exempel så hände det vid ett tillfälle i Najafa i Irak att ett privat säkerhetsföretag eskorterade in sin klient rakt in i en USA ledd militäroperation, vilket ledde till att amerikanska styrkor fick bortse från sin operation och skydda

klienten (Kwok, 2006: 37). Att olika aktörer har dålig kommunikation och samarbete bidrar till att göra kriget ännu rörigare än vad det redan är. Det resulterar i att skapa en ytterst farlig och komplicerad situation där det finns en mängd aktörer och ingen vet vilka de andra är.

5.2.2 Låg pålitlighet och professionalism

Pålitligheten gällande att uppdragsgivaren vet att ett uppdrag blir utfört kan också minska när det är privata säkerhetsföretag som utför en uppgift. Till exempel kan ett inhyrt säkerhetsföretag dra sig ur om de anser att en situation blir för riskfylld eller olönsam. Detta kan få stora konsekvenser för övriga delar inom militären som då kanske inte heller kan utföra sina uppgifter (Holmqvist, 2005: 28-29). Detta har också hänt flera gånger i Irak. När säkerhetsläget har försämrats så har privata säkerhetsföretag inte utfört sina uppdrag vilket har drabbat militären, som har blivit utan till exempel mat, duschar och toaletter (Bianco et al, 2003).

Då den privata säkerhetsmarknaden är en marknad som vilken annan som helst där företag konkurrerar med varandra om att få olika kontrakt och eftersom uppdragsgivaren vill minska sina kostnader så kan detta drabba professionalismen hos säkerhetsföretagen (Avant, 2006b: 336). När skandalen på Abu Ghraib fångelset uppmärksammades så visade det sig att av 35 % av den inhyrda privata säkerhetspersonalen som var förhørsledare saknade utbildning för detta (Singer 2005).

Att det sparas in på resurser och att det inte går att lita på att vissa uppgifter blir utförda försvårar krigföringen då det ökar osäkerheten att de som militären samarbetar med är professionella och utför sina uppdrag.

5.2.3 Juridisk oklarhet

Förutom dessa rent praktiska problem så har det i samband med användningen av privata säkerhetsföretag uppkommit en rad mer juridiska problem, så som vilka lagar de går under och var de kan bli dömda. Vad för status de privata säkerhetsföretagen har är fortfarande oklar. De passar inte fullt in i någon av Genèvekonventionens kategorier i krig: civila, stridande, icke-stridande. Detta skapar problem gällande hur dessa ska behandlas om de blir tillfångatagna eller beskjutna. Om de deltar i direkt strid kan de möjligtvis åtals som krigsbrottslingar, men då förutsätts att de är civila. USA, som är ett av de länder som kommit längst då det gäller införandet av lagar som berör privata säkerhetsföretag, ger också ett delat intryck. Dels har de velat att dessa bör behandlas som "Prisoners of war" (POW) om de blir fångade. Men samtidigt ansåg man 2003, när FARC frihetsberövade tre anställda på ett säkerhetsföretag, att dessa var att betrakta som gisslan (Avant, 2005b: 339-340).

När det gäller möjligheten att döma personer som tillhör säkerhetsföretag och har gjort sig skyldiga till någon form av brott, så är detta antingen en uppgift för det landet där företaget utför sitt uppdrag eller staten där de är stationerade. Detta har dock visat sig svårt att realisera. Amerikanska företag och dess anställda som blivit misstänkta för brott i Irak har inte blivit åtalade och har trots misstankar om brott fått förlängda kontrakt, exempel på detta är företaget CACI som var inblandade i Abu Ghraib skandalen (Holmqvist, 2005: 27-28). Möjligheten för den mottagande staten att döma privata säkerhetsföretag har också visat sig begränsad på grund av att de stater som privata säkerhetsföretag utför sina uppdrag åt ofta är svaga stater med ett svagt rättssystem (Avant, 2005b: 338). Att privata säkerhetsföretag ska kunna dömas har också motarbetats aktivt så som det har gjorts i Irak med införandet av ”Coalition force authority order 17” (CPA order 17). Denna fastslog att privata säkerhetsföretag hade immunitet mot att bli straffade i Irak. Dock avskaffades denna lag av den Irakiska regeringen när några anställda av det USA baserade företaget Blackwater sköt ihjäl ett tiotal civila (Brodsky, 2008: 9).

Den stora juridiska oklarhet gällande de privata säkerhetsföretagen kan få konsekvensen att dessa inte behöver stå tillsvars för sina handlingar och då blir mer benägna att använda våld. Det finns redan exempel på säkerhetsföretag som tar sig befogenheter de inte har, så som att anhålla folk och uppföra kontrollstationer, men även att de ofta öppnar eld. Oklarheten gällande vad de har rätt att göra och att inte göra ökar svårigheterna att kontrollera hur de utför sina uppgifter (Holmqvist, 2005: 25).

Att det är mycket svårare att straffa de anställda vid privata säkerhetsföretag än vad det är att straffa militärer blir tydligt då, fram till i alla fall 2005, hade ett dussin militärer tillhörande den amerikanska armén blivit straffade i Irak men inte en enda anställd vid ett privat säkerhetsföretag (Singer, 2005). Dock så har en amerikansk utredning gällande mordandet av 17 civila Irakier, som företaget Blackwater är anklagat för, startat (Sydsvenskan, 080405). Detta visar att en förändring kanske är på väg så att anställda vid privata säkerhetsföretag kan dömas i sina hemländer.

5.3 Freden

5.3.1 Säkerhet för vissa

Att använda sig av säkerhetsföretag för att upprätthålla säkerhet inom ett osäkert område är dyrt och bara de med pengar har råd till denna säkerhet. Detta leder till att säkerheten inte är tillgänglig för alla utan snarare ett privilegium som de rika i området kan tillgodose sig med (Holmqvist, 2005: 14). Denna

uppdelning mellan folks säkerhetsläge inom ett område kan bidra till en fragmentering som spär på konflikten.

Vad som också är vanligt i ett område med en svag stat och en skör fred är att en dominerande elit exploaterar tillgångar och använder sig av privata säkerhetsföretag för att behålla denna dominerande ställning. Detta kan skapa ett förakt mot de privata säkerhetsföretagen eftersom de bevarar status quo (Holmqvist, 2005: 12). Detta kan även resultera i ett missnöje bland folket som känner att de blir lämnade utanför då säkerheten läggs på att bevara tillgångar som ändå inte kommer dem till gagn. Detta skapar minskad tro på staten och ytterligare fragmentering vilket spär på motsättningarna inom området ännu mer (Holmqvist, 2005: 14). Att stora företag som utvinner naturresurser lägger stora summor på att skydda eller ta tillbaka dessa med hjälp av privata säkerhetsföretag har hänt i flera afrikanska länder (Heil, 2002: 292-293). Det har också hänt att privata säkerhetsföretag har en företaglig koppling till multinationella oljeföretag. Detta var tydligt 1993 då det privata säkerhetsföretaget EO belönades för sitt arbete för Angolas regering genom att få tillgång till billig olja. Denna tillgång fördes dock över till ett oljebolag (Heil, 2002: 296). När rebellgrupper i Sierra Leone tog över områden där det fanns diamantfyndigheter hjälpte diamantföretag till att finansiera privata säkerhetsföretag som kunde ta tillbaka områdena (Heil, 2002: 296). Företag har ett intresse av att försvara sina byggnader och anställda med hjälp av privata säkerhetsföretag. Anna Leander menar att intresset för att betala för att försvara eller expandera sin verksamhet ökar om det gäller naturresurser (Leander, 2005: 614). Ett annat exempel på hur företag betalar för att försvara sin verksamhet är hur Chevron och Shell finansierade den Nigerianska statens polis och militär för att försvara sin ställning (Leander, 2005: 616). Detta visar på hur de med resurser och pengar kan spendera dessa på säkerhet och på så vis försvara sin position. Att det läggs mer pengar på att skapa säkerhet inom de områden med värdefulla naturresurser skapar även kluster av säkra och osäkra områden. Detta kan bidra till att ytterligare fragmentera dessa områden från varandra och spä på motsättningar där i mellan.

5.3.2 Tillfällig säkerhet

Inte bara snedfördelning inom området kan försvåra fredsprocessen, även en falsk bild av säkerhet kan skada denna process. Detta genom att den säkerhet de privata säkerhetsföretagen tillgodoser ett område med ofta är kortvariga projekt som snabbt ska införa tillfällig säkerhet. Denna tillfälliga säkerhet som säkerhetsföretagen erbjuder kan skada det långsiktiga säkerhetsbyggandet och underminera den berörda statens möjlighet att bygga upp en långsiktig möjlighet att tillgodose säkerhet (Holmqvist, 2005: 15). De privata säkerhetsföretagen tillgodoser just säkerhet och inte lösningar på de bakomliggande problem som har startat en konflikt (Leander, 2005: 615). Detta gör freden väldigt skör eftersom dessa problem och motsättningar riskerar att bubbla upp igen (Holmqvist, 2005: 13). Ett exempel på detta är Sierra Leone där ett privat säkerhetsföretag 1994

hjälpte regeringsstyrkor att besegra rebellgrupper och det såg ut att bli fred, men så blossade stridigheterna upp igen och kriget kunde inte förklaras avslutat förrän år 2002 (Heil, 2002: 295).

5.3.3 Försvårar fredsbyggande med NGO:s

Som jag i ett tidigare stycke nämnt kan användandet av privata säkerhetsföretag gällande skyddet av hjälparbetare och NGO:s vara till fördel för att dessa ska kunna arbeta inom ett område med bristande säkerhet. Detta kan dock också få motsatt effekt och göra arbetet, både som fredsbyggare och hjälparbetare svårare. Detta eftersom en ökad militarisering och politisering av hjälparbetare och NGO:s kan skapa en misstänksamhet gentemot dessa och de kan i större utsträckning ses ha dolda avsikter och det kan ifrågasättas om de är opartiska (Holmqvist, 2005: 20). När NGO:s i större omfattning använder sig av privata säkerhetsföretag för att skydda sig och misstänksamheten ökar kan detta dels bidra till att eskalera våldsanvändningen mot dessa än mer dels kan NGO:s roll som fredsbyggare bli svårare att förverkliga i samband med att misstänksamheten gentemot dessa ökar.

6 Avslutande reflektioner

När man ser på vad användningen av privata säkerhetsföretag kan få för olika positiva respektive negativa konsekvenser för staten, kriget och freden och väger dessa mot varandra så framgår det att flera av de negativa konsekvenserna är väldigt allvarliga. Till exempel kan användandet av privata säkerhetsföretag få förödande konsekvenser för demokratin i ett land. Då demokratiska beslut kan kringgås och politiker kan föra opinionen bakom ryggen genom att använda sig av privata säkerhetsföretag, så måste detta ses som ett allvarligt problem vilket riskerar att underminera demokratin.

Man kan tvivla på huruvida ett vinstdrivande företag som profiterar på konflikt och osäkerhet är intresserade av att lösa dessa problem långsiktigt.

Anna Leander beskriver hur privata säkerhetsföretag idag dels säljer säkerhet men samtidigt så är de säkerhetsrådgivare och experter, vilket enligt Leander leder till att privata säkerhetsföretag bidrar till att ”säkerhetisera” olika områden (Leander, 2005: 612). Att företagen har dessa dubbla uppgifter kan leda till att det förmedlas en falsk bild till folk om osäkerhet, vilket kan hetsa igång en ogrundad rädsla.

Säkerheten som de privata säkerhetsföretagen förmedlar är en säkerhet för de rika och inte för alla. Detta riskerar att göra säkerhet till ett privilegium för vissa. Säkerhet är något som måste kunna vara tillgängligt för alla framför allt om man vill bygga en hållbar fred och ett fredligt samhälle.

Användningen av privata säkerhetsföretag i konflikter skapar en situation där man ökar antalet aktörer som är inblandade och aktiva i konflikten, vilket kan göra den svårare att lösa. Detta försvåras ytterligare eftersom ingen riktigt vet vad säkerhetsföretagens har för status och befogenheter.

Man måste också ställa sig frågan om det är rimligt att tro att tillförseln av fler aktörer med oklara mål är rätt väg att gå för att skapa en hållbar fred. Det riskerar att bli ett område fullt med olika grupper och företag med olika intressen och som konkurrerar om att få kontrakt eller forma området på sitt sätt.

7 Referenser

Avant, Deborah, 2006a. "The Implications of Marketized Security for IR Theory: The Democratic Peace, Late State Building, and the Nature and Frequency of Conflict" Perspectives on politics", *Perspectives on politics*, Vol. 4 nr.3, s. 507-528.

Avant, Deborah, 2006b. "The Privatization of Security: Lessons from Iraq", *Orbis*, Vol. 50 nr. 2, s.327-342

Bianco Anderson Forest, 2003. "OUTSOURCING WAR An inside look at Brown & Root, the kingpin of America's new military-industrial complex", *Business Week*, Sep 15, 2003. , Iss. 3849; pg. 68

<http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=10-26-2008&REQ=1&Cert=1Xu3PbBnxTzlrF7ZLHL04vTPSFbjpPSRoP0qt7habI9jgm9Yq4qrPKI%2fi9WCStPI&DID=403653501&cfc=1> Tillgänglig: 080818

Brodsky, Robert, 2008. "The Game Changer", *Government Executive* Vol.40 nr.1, s.9-10

Duffield, Mark, 2001.

Global Governance and the New Wars: The Merging of Development and Security. London: Zed Books.

The Economist, 2007. "International: Privateers under fire; Iraq"

<http://proquest.umi.com/pqdlink?Ver=1&Exp=10-26-2008&REQ=1&Cert=1Xu3PbBnxTzlrF7ZLHL04vTPSFbjpPSRoP0qt7habI9jgm9Yq4qrPKI%2fi9WCStPI&DID=1339516011> Tillgänglig: 080818

The Economist, 2004. "Britain: The Baghdad boom; Mercenaries"

<http://proquest.umi.com.ludwig.lub.lu.se/pqdlink?Ver=1&Exp=10-26-2008&REQ=1&Cert=1Xu3PbBnxTzlrF7ZLHL04vTPSFbjpPSRoP0qt7habI9jgm9Yq4qrPKI%2fi9WCStPI&DID=590140611> Tillgänglig: 080818

Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Wägnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik,

Global Security. "Africa Crisis Response Initiative (ACRI) African Contingency Operations Training and Assistance"

<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/acri.htm>, Tillgänglig 080818

Holmqvist, Caroline, 2005. "Private Security Companies, The Case for Regulation"
SIPRI Policy Paper nr. 9,

Heil, Jennifer L, 2002. "African private security companies and the Alien Tort Claims Act: Could Multinational Oil and Mining Companies Be Liable?",
Northwestern Journal of International Law & Business Vol.22 nr.2, s.291-310

Kaldor, Mary, 1999. *Nya och gamla krig* Göteborg: Daidalos

Kwok, James, 2006. "Armed Entrepreneurs",
Harvard International Review Vol.28 nr.1, s.34-37

Leander, Anna, 2005. "The Market for Force and Public Security: The Destabilizing Consequences of Private Military Companies", *Journal of Peace Research* Vol.42 nr.5, s.605-622

Rosén, Frederik, 2008. "Commercial Security: Conditions of Growth", *Security Dialogue* Vol.39 nr.1, s.77-97

Sydsvenska dagbladet, 2008-04-05. "Omstritt säkerhetsföretag kvar i Irak",
<http://sydsvenskan.se/varlden/article314060.ece> Tillgänglig 080818

Singer, Paula, 2005. "Outsourcing War", *Foreign Affairs* Vol.84 nr.2, s.119-

Spearin, Christopher, 2008. "Private, Armed and Humanitarian? States, NGOs, International Private Security Companies and Shifting Humanitarianism", *Security Dialogue* Vol.39 nr.4, s.363-382

Teorell, Jan - Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara : samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber. 200 s.

Wulf, Herbert, 2005. *Internationalizing And Privatizing War And Peace*. Palgrave MacMillan.